

Друга Всеукраїнська наукова конференція

**«Історія та археологія
України: сучасні
тренди досліджень»**

29 квітня 2026 року

М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного
інституту козацтва при Інституті історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський історико-краєзнавчий музей

**ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2026

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою
історії України Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 20 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол №14 від 28 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

к.і. н., доцент Сєкєрська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Нікіфорова Н. А. (Одеса) –
відповідальний секретар
д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)
д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)
ас. Родіял Д. О. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкєрської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної
історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та
археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та
здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній
конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка
відбулася **29 квітня 2026 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто
цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти:

д. і. н., професор Михайлуца М. І.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙ ГАДЯЦЬКОГО ТРАКТАТУ 1658 РОКУ В УГОДАХ ГЕТЬМАНІВ Ю. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ТА П. ТЕТЕРІ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ <i>Мірошніков Ярослав, Бачинська Олена</i>	c.126
БІОГРАФІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ <i>Нестеренко Тетяна</i>	c.135
СТАНОВИЩЕ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ <i>Нікіфорова Анастасія</i>	c.141
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНА РЕОРГАНІЗАЦІЯ ГУБЕРНСЬКОГО АПАРАТУ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ РАДЯНСЬКОЇ ЕЛІТИ ОДЕЩИНИ (1922 – 1923 РР.) <i>Павлов Роман</i>	c.150
ПОСЕЛЕННЯ ЕПОХИ ПІЗНЬОЇ БРОНЗИ ОКТЯБРІ І (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОЗКОПОК 1976 ТА 1978 РР.) <i>Пелик Олександр, Снитко Іван</i>	c.156
УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОДЕСЬКОГО РОК-КЛУБУ ЕПОХИ 1986-1991 РОКІВ <i>Рачинський В'ячеслав-Елістер, Савченко Віктор</i>	c.166
КУЛЬТИ БОГІВ В ОЛЬВІЙСЬКОМУ ПОЛІСІ <i>Семзеніс Дарія</i>	c.175
ДІЯЛЬНІСТЬ РОБСІЛЬТЕАТРУ ЯК ЧИННИК УКРАЇНІЗАЦІЇ ОДЕЩИНИ (1924 – 1926 РР.): РЕПЕРТУАРНИЙ І ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ <i>Солодка Марія</i>	c.185
СХІДНЕ ПОДІЛЛЯ ЯК КОЗАЦЬКИЙ КРАЙ: ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ (XVII – ПОЧАТОК XVIII СТ.) <i>Сотніченко Олександр</i>	c.191

Олександр Пелик, здобувач першого рівня вищої освіти Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського, Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв

Іван Снитко, к. і. н., старший науковий співробітник науково-методичного відділу досліджень об'єктів культурної спадщини Миколаївського обласного краєзнавчого музею, м. Миколаїв

ПОСЕЛЕННЯ ЕПОХИ ПІЗНЬОЇ БРОНЗИ ОКТЯБРІ I (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОЗКОПОК 1976 ТА 1978 РР.)

Анотація. У роботі проаналізовано різноманітні дані, отримані внаслідок розкопок поселення епохи пізньої бронзи Октябрі I: матеріальна культура, будівельні традиції, специфічні об'єкти (зольник). У висновку підкреслюється унікальність розглянутої пам'ятки, що зумовлена її хронологічною позицією як одного з найбільш пізніх сабатинівських поселень, які розкопувалися.

Ключові слова: поселення Октябрі I, сабатинівська культура, білозерська культура, матеріальна культура, епоха пізньої бронзи.

Поселення Октябрі I розташоване на правому похилому схилі Анчекракської балки, яка впадає у Березанський лиман. Поселення віддалено на 4 км від лиману та 1 км від села Октябрі (зараз Сонячне) Очаківського району Миколаївської області. Пам'ятка займала похилий мисоподібний виступ і була витягнута вдовж берега. Площа 6 га [1].

Поселення відкрите 1976 р. Інгульською експедицією ІА АН УРСР. Розкопувалося впродовж 1976 та 1978 рр. (керівник загону В. М. Ключинцев). За цей час вскрита площа більше 2000 м², досліджено 5 будівельних комплексів, понад 30 приміщень, зольник.

Внаслідок чого отримано різноманітний матеріал: керамічний посуд усіх характерних типів для епохи, вироби з каменю, кістки, бронзи, фрагменти талькової ливарної форми [1].

Потужність культурного шару поселення Октябрі I сильно коливається. У наземних будівлях він сягає 0,5 м від сучасної поверхні, а в заглиблених 1-1,3 м. Потужність культурного шару між будівельними спорудами та за їх межами 0,3-0,4 м, іноді 0,5 м [2, с. 20]. Наявність декількох шарів або горизонтів авторами розкопок не зафіксовано.

Попри значну джерельну базу, у науковій літературі тривалий час було відсутнє однозначне, остаточне й належно аргументоване визначення культурної приналежності поселення Октябрі I. А уривчасті, тезисні твердження дослідників щодо окресленої проблеми різнилися. Проте цього року нами було зроблено ґрунтовну спробу вирішити цю проблему. У результаті проведеного комплексного аналізу керамічних і бронзових виробів, а також особливостей домобудівництва, пам'ятку віднесено до рубежу пізньосабатинівського та ранньобілозерського часу. Результати дослідження були апробовані на XV читаннях пам'яті професора П. Й. Каришковського, де запропоновані висновки отримали підтримку інших дослідників епохи пізньої бронзи, зокрема Ю. А. Чернієнка, С. М. Агульникова та В. Б. Гребенникова [3].

Тривалий час матеріали, отримані під час розкопок поселення Октябрі I були опубліковані слабо, на чому, зокрема, наголошував В. П. Ванчугов [4, с. 47]. Найбільше уваги дослідженню окресленої пам'ятки приділили автори його розкопок – В. М. Ключинцев та В. Ф. Єлісеєв, розглянувши матеріали у низці наукових робіт [2; 5]. Окремі дані, важливі для визначення культурної приналежності поселення, передусім керамічні вироби, були також оприлюднені нами у вже згаданому дослідженні [3]. Певні аспекти будівельної техніки Октябрів проаналізував Ю. А. Чернієнко [6]. Втім, досі залишається низка не висвітлених моментів, що потребують подальшого вивчення та уточнення. До того ж, більшість праць, присвячених поселенню, було опубліковано у 1980-1990-х роках, тому частина наведених у них відомостей нині є застарілою й потребує актуалізації.

Метою роботи є публікація різноманітних даних, отриманих внаслідок розкопок поселення епохи пізньої бронзи Октябрі I у 1976 та 1978 рр. Для вирішення проблеми нами проаналізовано: матеріальну культуру (керамічні, кістяні, кам'яні та бронзові вироби), будівельні

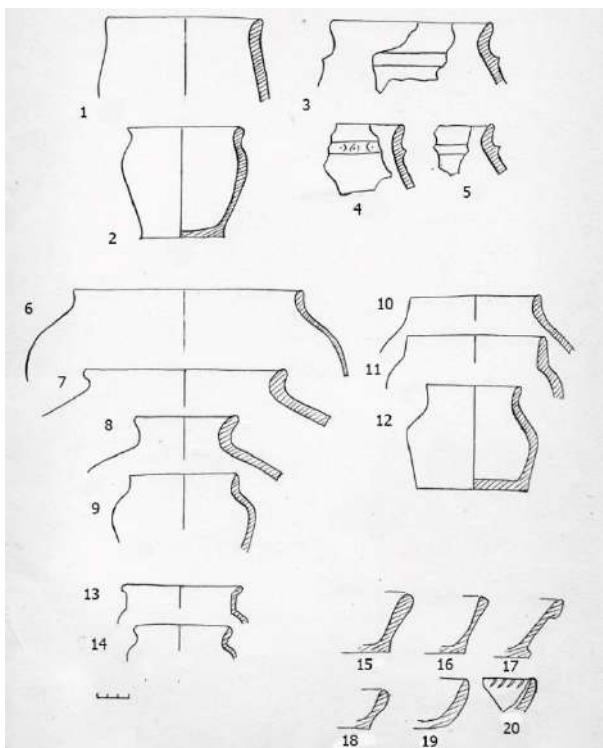
традиції, специфічні комплекси (поховання, зольник) з окресленого поселення.

Серед посудин на поселенні переважають горщики – 48% (усього керамічного комплексу) (рис. 2, 6-7, 10-12), банки – 12% (рис. 1, 1; 2, 1-5) та пательні-жаровні – 8% (рис. 2, 15-20). Значну групу складають різноманітні келихи, серед них присутні й циліндрошиїні (рис. 1, 2; 2, 9, 13-14). Зафіксовано також декілька фрагментів корчаг з добре заглаженою поверхнею та орнаментациєю прокресленими лініями і пружками (рис. 2, 8). На Октябрях знайдено фрагмент піфосоподібної посудини, які характерні для пізньосабатинівського часу (рис. 1, 3). Частка лощеної кераміки на поселенні становить лише 4%. Різноманітний пружок складає 60% поміж усіх типів орнаменту та розміщений на 30% усіх посудин з Октябрів (рис. 1, 1; 2, 3, 4, 5). Дрібнозубчастий штамп прикрашав 13% орнаментованих посудин або 4% усієї кераміки, а прокреслені лінії – 15% та 5% відповідно (рис. 1, 4, 5). Кількома екземплярами представлена пластична орнаментация (ручки-упори, «шишечки» тощо). Лише одна посудина прикрашена канелюрами (рис. 1, 2) [3]. Зафіксовано й специфічні поєднання різних орнаментарних стилів: під вінцем у ряд йдуть невеликі вдавлення кругоподібної форми, під ними, розміщена широка (наближена до канелюр), необережно прокреслена горизонтальна лінія по якій нанесено діагональні лінії (рис. 1, 4); штампи у вигляді кіл та прокреслені лінії різної ширини та орієнтації (рис. 1, 5).

Рис. 1. Фрагменти керамічного посуду

Загалом, набір типів посуду з досліджуваного поселення є типовим для пізньосабатинівського часу, проте, їх відсоткове співвідношення є більш характерним для ранньобілозерського етапу. Це і зумовлює унікальну культурно-хронологічну позицію поселення. Керамічний комплекс з Октябрів має найбільшу подібність до матеріалу з поселення Воронівка II (пізньосабатинівський-ранньобілозерський час) [4, с. 34-45].

Рис. 2. Керамічний посуд (за В. М. Ключинцевим)

На поселенні виявлено 4 керамічні диски – предмети, виготовлені з черепків, обточених до круглої форми [2, с. 45, рис. 13]. Три з них мають схожий діаметр – від 2,6 до 3 см. Інший має більший діаметр (5 см) та товщину й, імовірно, є заготовкою (відвісу?), оскільки по центру наявний не наскрізний отвір (спроба свердління). Подібні вироби виявлено на ряді інших поселень епохи пізньої бронзи Північно-Західного Причорномор'я: Дикий Сад, Виноградний Сад, Кам'янка I, Бузьке IV, Ташлик I тощо.

Поміж інших керамічних предметів варто використати заготовку біконічного пряслиця, типового для епохи пізньої бронзи.

Також у деяких житлах знайдено хлібці картоплеподібної форми [2, с. 45, рис. 13]. Хлібці відомі на багатьох поселеннях сабатинівської культури Північно-Західного Причорномор'я: Щуцьке I, Бузьке I, II, IV, Ташлик I, IV, Виноградний Сад, Воронівка II тощо [7, с. 77].

Великим набором знарядь представлені вироби з каменю: зернотерки, розтиральники різної форми та призначення, боласи, точила тощо. Цікава знахідка кам'яного песта, який мав форму усіченого конусу с закругленими торцевими сторонами [2, с. 45].

Кістяні предмети представлені багатьма типовими виробами: шпателя, струги, лошила, «ковзани», проколки тощо. Цікавою є знахідка фрагмента псалія (нащічника) витягнутої форми. На його обламаному кінці в торцевій частині є слід від отвору, розташованого поперек стрижня. Крім цього, знайдена кістяна підвіска (пронизка), а також заготовка руків'я (обойма) з трубчатої кістки [2, с. 45, 74-75]. В одному з приміщень біля стіни зафіксовано набір з семи компактно розміщених, великих астрагалів [2, с. 75]. Загалом, кількість знарядь праці з кістки, знайдених на поселенні, значно менша, ніж на сабатинівських пам'ятках, що більш характерно для білозерського часу [2, с. 75; 8, с. 103].

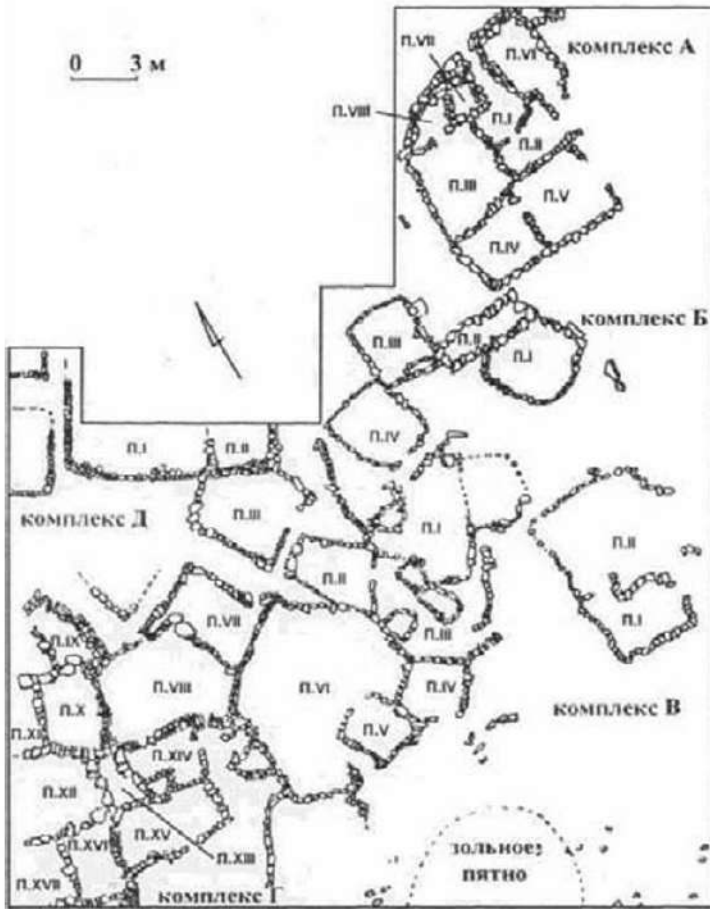
На поселенні Октябрі I, як і на більшості пам'яток сабатинівської та білозерської культур, була розвинута металообробка, на що, зокрема, вказує знайдена фрагментована талькова ливарна форма, на сторонах якої частково збереглися негативи для відливки кельта з арочною фаскою, списа з втулкою, яка оперезана пружком і пластичатого ножа («бритви»). На жаль, фрагментованість негативів ускладнює визначення типів виробів. У кельта збереглося одне вушко [2, с. 72, 207].

Також на пам'ятці знайдено 2 бронзові пластинчасті ножі «бритви». Найбільш добре зберігся ніж зі слабо наміченою горбатою спинкою та заокругленим кінцем, на краю є виємка (рис. 3). Фрагмент ще одного ножа має сильно спрацьоване лезо, від нього збереглася лише середня частина [2, с. 45, 72]. А. І. Мелюкова вказує, що подібні «бритви» потрапили у степи Північного Причорномор'я через носіїв фракійського гальштату раннього періоду [9, с. 60-61]. Такі вироби знайдені на поселеннях Лукашівка, Вазатик, біля Кишиніва, у скарбах періоду НаА-НаВ знайдених у Трансильванії, Угорщині, а також на поселеннях сабатинівського та білозерського часу (Черевичне [10, с. 149], Ташлик V [2, с. 72], Дикий Сад [11, с. 98-105, рис. 1, 123, 135], Тудорове, Зміївка, Бабине IV, Білозерка [9, с. 60-61, рис. 19, 9-13]) на півдні сучасної України

Рис. 3. Бронзова «бритва»

Для будівельної традиції поселення Октябрі I характерне, по-перше, поєднання заглиблених і наземних споруд із кам'яними фундаментами, іноді, зі стінами, викладеними з каменю на всю висоту [3; 12, с. 46]. По-друге, усі житла мають багатокамерну структуру (до восьми камер), аналогічну за будовою бджолиним стільникам – багато приміщень примикають одне до одного, утворюючи багатокамерні комплекси з пористими структурами [2, с. 50]. Площа між заглибленими приміщеннями була зайнята наземними будівлями, утворюючи комплекси (гнізда), які були відокремлені звивистими проходами шириною 0,9-1,2 м [2, с. 20]. Споруди прямокутної або підпрямокутної, рідше апсидної форми (рис. 4). Вірогідно спочатку будувалися заглиблені приміщення по одній лінії вздовж балки, вуличним методом. Згодом конструкції змінювалися, що добре простежено Н. М. Погребовою на Пересадівському поселенні, добудовувалися прибудови житлового та господарського призначення. Розміщення споруд гніздами (комплексами), вірогідно, обумовлено наявністю невеликих сімейних груп [2, с. 20-21]. Будівельна техніка досліджуваного поселення має аналогії серед пам'яток сабатинівського часу. Особливо схожим є будівельний комплекс, зафіксований на поселенні Воронівка II [4, с. 12-33]. Біля стіни одного з жител було виявлено поховання людини у скорченому положенні, супроводжене горщиком [7, с. 79]. Традиція здійснення інгумацій поблизу житлових споруд має аналогії серед інших поселень доби пізньої бронзи цього регіону (Щуцьке I) [7, с. 79-80].

Рис. 4. Загальний план поселення (за В. М. Ключинцевим)

На поселенні також зафіксовано зольник , який розміщувався в 200 м на північ, північний захід від нижньої межі пам'ятки, на природньому пагорбі. Він у плані округлої форми, діаметром 20-30 м і висотою 1-1,5 м, містить численні уламки керамічного посуду, кістяних та кам'яних знарядь праці, остеологічного матеріалу та дрібних камінців. Керамічні вироби з зольника аналогічні колекції з поселення, наявні залощені посудини, велика кількість пательні-жаровень.

Багаточисельні сліди вогню на матеріалах з яких споруджений насип, спечена поверхня пагорба під зольником, часті купки дрібних шматочків вугілля (розмір купок до 5 см) – вказує, що зольник насипаний з матеріалу вибраного переважно з вогнищ та перенесеного на пагорб, коли він мав ще досить високу температуру [2, с. 40-42, рис. 10]. Цікаво, що зольний насип сформувався, імовірно, на покинутій частині поселення Октябрі I, на що вказують знахідки господарських ям та кладок приміщень під зольником, що загалом, характерно для пам'яток епохи пізньої бронзи (13, с. 64). У північно-західній частині насипу знайдена циліндрична яма зі слідами вогнища на дні. Дослідники вважають, що яма залишилася від встановленого на цьому місці ідола або жертовного стовпа. На нашу думку, яма могла бути споруджена у більш пізній час, на що, імовірно, вказують знахідки античної кераміки у зольнику [2, с. 42]. Загалом, даний насип, як нам здається, мав передусім господарську функцію. У ньому відсутні ритуальні предмети, мініатюрні посудини тощо, що не дозволяє віднести розглянутий об'єкт до культових.

Отже, можна сказати, що досліджене поселення дає комплекс унікальних матеріалів, які дозволяють простежити процес трансформації матеріальної культури та господарства регіону від сабатинівського до білозерського періоду, з'ясувати причини цих змін і уточнити їхні основні тенденції.

Перспективними напрямками подальших досліджень автор вважає більш детальну публікацію керамічного матеріалу з пам'ятки. Також аналіз остеологічного матеріалу, який дозволив би висвітлити багато аспектів господарства рубежу сабатинівського та білозерського часу. Це є особливо актуальним з огляду на те, що, за припущеннями дослідників, поява білозерської культури пов'язана зі змінами природних умов існування і, відповідно, господарської діяльності населення [8, с. 109]. Важливим напрямом, на нашу думку, є також проведення радіовуглецевого датування артефактів із пам'ятки, що дасть змогу точніше визначити хронологічні межі сабатинівського часу в Північно-Західному Причорномор'ї, адже поселення Октябрі I, ймовірно, належить до числа найбільш пізніх пам'яток сабатинівської культури, на яких проводилися повномасштабні розкопки.

Список використаних джерел

1. Шапошникова О. Г. и др. Отчет о работе Ингульской экспедиции в 1976г. НА ИА НАНУ, 1976/7, ф.о. №8650-8653.

2. Пам'ятки сабатинівської та білозерської культур на півдні України (не видані наукові праці В. М. Клюшинцева і В. Ф. Єлісеєва). Миколаїв : Видавництво Яслав, 2025. 282 с.
3. Пелик О. В. До питання про культурну приналежність поселення епохи пізньої бронзи Ожтябрі і (за матеріалами розкопок 1976 та 1978 рр.) (у друці).
4. Ванчугов В. П. и др. Вороновка II. Поселение позднего бронзового века в Северо-Западном Причерноморье. Киев : Наукова думка, 1991. 100 с.
5. Клюшинцев В. Н. Поселения сабадиновской культуры степного Побужья: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.06. Киев, 1993. 327 с.
6. Черниенко Ю. А. Некоторые итоги и проблемы изучения строительного дела на сабадиновских поселениях Северо-Западного Причерноморья. *Stratum plus*. 2000. №2. С. 483-504.
7. Єлісеєв В. Ф., Гребенников В. Б. Деякі обряди та культури на поселеннях доби пізньої бронзи Сєпового Побужжя. «Могилянські читання – 2025 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти»: До 30-річчя ЧНУ імені Петра Могили. XXVIII Всеукраїнська щорічна науково-практична конференція: тези доповідей наукової секції «Історія та археологія». Миколаїв : Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили, 2025. С. 77-81.
8. Ванчугов В. П. Белозерские памятники в Северо-Западном Причерноморье. Проблема формирования белозерской культуры. Киев: Наукова думка, 1990. 168 с.
9. Мелюкова А. И. Скифия и фракийский мир. Москва: Наука, 1979. 256 с.
10. Синицин М. С. Матеріали до археологічної карти узбережжя Хаджибейського лиману, Одеської області. *Матеріали з археології Північного Причорномор'я*. 1959. Вип. II. С. 135-150.
11. Горбенко К. В., Гошко Т. Ю. Металеві вироби з поселення Дикий Сад. *Археологія*. 2010. №1. С. 97-111.
12. Клюшинцев В. М. Поселения сабадиновского типа в Степном Побужье. Актуальные проблемы археологических исследований в Украинской ССР. Киев, 1981. С. 45-46.
13. Gerškovič Jakov P. Studien zur spätbronzezeitlichen Sabatinovka-Kultur am unteren Dnepr und an der Westküste des Azov'schen Meers. Deutsches Archäologisches Institut - Eurasien-Abteilung. Rahden/Westf: Verlag Marie Leidorf GmbH., 1999. Vol. 7. 103 s.

*Oleksandr Pelyk,
Ivan Snytko*

***LATE BRONZE AGE SETTLEMENT OF OKTYABRI I (BASED ON
EXCAVATIONS FROM 1976 AND 1978)***

Abstract. *The article analyzes various data obtained from the excavations of the Late Bronze Age settlement of Oktyabri I: material culture, building traditions, specific objects (ash pit). The conclusion emphasizes the uniqueness of the monument under consideration, which is due to its chronological position as one of the latest Sabatynovka settlements to be excavated.*

Key words: *settlement Oktyabri I, Sabatynivka culture, Bilozerka culture, Late bronze age.*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Секерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли дослідницькі нароби молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти першого – другого рівнів, які були оприлюднені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень» 29 квітня 2026 року у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Видання розраховане на дослідників-істориків, викладачів, здобувачів освіти і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Родіяд Д. О.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.

Одеса 2026